

Od tebe me ne savershi, ne zhasnu ne vezhuu
Tebe, o Bog zhem shiveti, tvojo pomozh mi dai
V tvoji gnadi Shelim vmreti, to . . . (zabrisano).

Pesniške vrednosti nimajo te pesmi, kakor sploh ne slovenski proizvodi te vrste do Vodnikovih »Pesmi za poskušnjo« leta 1806.; najslabša utegne biti »Pessem Per Sakteremo Dellu id«, katero je morda zložil drug pesnik, ker piše »vfe« namesto »ufse«, dasi tudi drugje v pesmarici ne najdemo doslednega pravopisa. Narečje v obče je štajersko; to dokazujejo dajalniki na „o“ n. pr. „Miklousho“, „temo Detezo“. Nahaja se tudi dolenski „u“ namesto „o“ n. pr. „sazhellu“; tudi orodnik na „oj“ pri samostalnikih ženskega spola kaže na narečje štajersko ob hrvatski meji, n. pr. „martroj“. „Hmet“ namesto „kmet“ se ne govori na Štajerskem, kolikor je znano meni, morda je to organska posebnost dotičnega pisavca. Oblika „pouhen“ tudi ni štajerska. Lepi so nekateri sedajniki v pomenu prihodnjikovem, n. pr. Jest pa „ponešem“ i. t. d.

Zanimljiv je ponos, s katerim naglašuje „Windischeß Bauern Lied“:

Ta prvi Edelman je biu Paver Stvarjen na Svet.

Tu pa tam so se tudi stih obnesli dobro. Kot rani poskusi posvetnega pesništva na Štajerskem iz dōbe pred Vodnikom naj se ti dve pesmici otmeta pozabnosti.

Kdo je cantor J. M. H., nisem mogel zvedeti, dasi sem vpraševal pri župniškem uradu pri Sv. Barbari v Halozah.

Dr. K. Glaser.

Ivan Mažuranić, Smrt Smail-age Čengijića. Protumačio *F. Cherubin Šegvić*. U Zagrebu Tisak dioničke tiskare. 1894. v. 8°. 58 str. — Minilo je skoraj pol veka, odkar je Ivan Mažuranić izdal svojo pesem (v »Iskri« leta 1846.). O tej pesmi se je mnogo pisalo, in sicer „najviše (— incredible dictu!) o očinstvu njezinu!“, kakor pravi *g. Šegvić*. Politična antagonija je zaslepila srbske nasprotnike pesnikove, da so mu jemali avtorstvo te pesmi in da je moral še lani sinu pesnikov od sodišča iskati brambe za razžaljeno čast očetovo nasproti nedostojnemu opadanju. Pisalo se je tudi prilično dosti z estetskega in literarnega gledišča. Spominjam le razpravo *dra. Fr. Markovića* (v šestem divot-izdanju. V Zagrebu leta 1876) in razprave *Ź. Pasarića* v različnih programih zagrebske gimnazije. Ali tolmača, katerega je brez sumnje nujno potrebovala velika množica čitateljev in katerega si je zaželel *že Vj. Klaić* (v programu zagrebske gimnazije za leto 1874./5.), tega ni bilo. Trebalo je skoraj dvajset let, predno se je izpolnila ta želja, premda se noben proizvod hrvaške književnosti ne čita takó obilo kakor baš Mažuranićeva Smrt Smail-age Čengijića in dasi je bila potreba komentara očitivna. Zatorej je *g. Šegvić* vreden vsega priznanja, da se je lotil tega prekornega dela, katero mu je dobro uspelo, kar priznavamo brez okolišajev in zaradi česar njegov tolmač prav toplo priporočamo.

V uvodu govori pisatelj o vztočnem vprašanju, ki je v oni dobi zanimalo seobno „Ilire“, in o povodu, ki je pesnika navdušil, da zasnuje svoje delo. Pridejano je nekaj besed o tehniki te pesmi, potem pa je natisnjena pesem z obširnimi komentarom, ki se nanaša na pesmi realno in jezikovno stran. Na konci uvoda (stran 6) veli *g. Šegvić*: „ . . . čitatelj . . . će uvidjeti namah, da nije ovo gorki izljev mržnje protiv Muhamedancima, koje je smatrao rođenom braćom, nego živa slika mržnje, nesnošljivosti i okrutnog tiranstva, koje hoće, da se razara.“ V tolmači (stih 443.) pravi: „Nije Novica kakov obični pribjeg, on je junak i ako Turčin. Smutilo ga je tirjanstvo nemilog srdnika te u potlačenima nazrijeva svoju braću, ma koje vjere bili.“ Na konci komentara pa zopet uči, da je bil namen pesmi dokazati, kako iz kalnega blata mržnje „izviru jadi lijepe slovinske zemlje; ti će jadi prestati, kada se tirjanstvo, oličeno u Smail-agi stade klanjati simbolu prave slobode, Krstu, kada mržnja potone na dno pakla, a zavlada si-

novima te zemlje bratstvo i ljubav. Ostati će Turčin jošter pod čalmom, održati će svoje osebine, ali će prepoznati u raji braću svoju.“ Škoda bi bilo besed, ako bi hoteli dokazovati, da je to shvatanje pesmi povsem krivo. Vsi odnošaji, ki so vladali v oni dobi izmed kristjanov in muhamedovcev, vse mišljenje in čustvo jednih in drugih nam že a priori ne da misliti, da je hotel pesnik dati duška nekakvi sentimentalni ljubezni do braće, ma koje vjere bili. Isto nam potrjuje tudi vsebina pesmi same, kar je vsakomur jasno, ki ne gleda skozi motne naočnike najnovejše hrvaške narodne politike, ki hoče pridobiti muhamedovce za svoje politične težnje, pa zategadelj poskuša izbrisati ali pa vsaj ublažiti vsak spomin na prejšnje — žal da preveč upravičeno — sovraštvo izmed raje in njenih tiranov.

G. Šegvić se je posebno trudil iznesti na videlo paralele iz narodne, dubrovniške, klasične in italijanske književnosti. Tudi ni sumnje, da se je pesnik okoristil s temi književnostmi, katere je dobro poznal; vendar ne smemo misliti, da je vsaka sličnost v izrazu zajeta naravnost iz tujega vrela.

Ne da bi nas tolmač opozarjal na vsako govorniško in pesniško figuro v tekstu, želeli bi rajši kratke razprave o tem predmetu v estetskem uvodu. Tako podrobno tolmačenje je umestno v šoli, kjer se čitajo pesniki ne samo zato, da čitatelj uživa krasoto njih del, nego da se iz njih uči slovnice in nakičene sintakse (syntaxis ornata). Opazke, kakeršna je le-tá (11). „Jer su, reče, vlašad ljuta . . . Takovo slaganje zovemo analogom ili constructio ad sensum“ so nepotrebne tudi za izobraženca srednje roke. — Nepotrebne so tudi nekatere etimološke razlage, n. pr. (1104.) da je „izba“ od staronemškega „stuba“. Saj tolmač, ki bi hotel navajati vse besede tujega izvora, bil bi preobširen. Tudi „puška, orožje“ so besede tujega izvora, a ni mu došlo na kraj pameti, da bi jih tolmačil, ker je njih značenje itak vsakomur znano. Rajši bi bili zvedeli, kako je dobil glagol „spodbiti“ (522.) značenje „grabiti“.

Nekatere opazke so celo naivne. Da je v 32. stihu „za krstovu vjeru“ „vjera“ = religio, ne pa = fides, to je tako samo ob sebi umevno, da ne vemo, čemu stoji ta opazka. Isto je reči o opombah (580). „Braná je sprava, što se š njom ravna izoranu zemlju“. (322). „Oltar je onaj dio cerkve, na kojem se Bogu žrtva prikazuje“ (morebiti je ta opazka potrebna za muhamedovske čitatelje). (947). „Opisuje udesivanje gusala prama glasu. To je potrebno učiniti ávijek pred pjevanjem.“

Z nekaterimi razlagami se ne ujemamo: Besede „Vlah“ ni izvajati od besede „Valachus (Rumunj)“, nego iz stvn. „walah“ = tujec („walah“ pa je nastalo iz lat. „gallicus“). S to besedo so nazivali Nemci sosebnó Romane. Zato Slovenci še dandaues zovejo Italijane (V)laha, in „vlaška ulica“ v Zagrebu znači ulice, kjer so bili svoje dni naseljeni Italijani.

Kaj pomeni „namaknuti vola“, razjasnjeno je v 35. številu letošnjega „V i e n c a“, Nesrečnike so v resnici nasajali takó, da so bili vanje upreženi volovi. — „Lipov krst“ (50.). Pravi se tudi „lipov svetac, lipov bog.“ Lipov čovjek = mlak, lijén (Vuk s. v. lipov). Podobe svetnikov in boga iz lipovega lesa so jako primitivne umetnosti, in baš take pokveke so bili ponižni in teptani kristjani proti ponositim Turkom. „Lipov krst“ torej ne znači slabega človeka, nego človeka žalostne postave. — „Oko pasti“ je prišlo v hrvaščino pač iz klasikov, ali preko nemškega „das auge weiden“.

Pisatelj (781) misli, da se razkošje v Smail-aginem čadorji ne ujema z njegovim junaštvom. Priznana istina je vendar, da sta razbludnost in grozovitost blizanki.

„Predlog „za“ s infinitivom puki je italijanizam. Ovdje Mažuranić na umice se služi ovim idjotizmom, . . . da oponaša Gundulića.“ (888.). Ne verjamem. V hrvaškem Primorju se čuje ta italijanizem vsak čas. Čemu bi bil Mažuranić, Primorec,

baš na tem mestu hotel oponašati Gunduliča z italijanizmom? — »Udesne« ni »stegnut oblik« za »udesene«, nego adjektiv »udesan, na, no«, a particip od »udesiti« je »udešen«. Adjektiva »udesen, ena, eno« nisem našel v Vukovem rečniku. (949). — »Narazance« ne pomeni »aeque«, nego »getrennt, auseinander«.

Izdajatelj je prepisal tekst pesmi v fonetskem pravopisu. Ker pesem ni izdana v filološke zvrhe, strinjamo se s tem ravnanjem. Vender nam ni jasno, zakaj piše isto besedo na dveh mestih različno. Primeri: »Ne zvekeče gvozdje svijetlo«, (267.) in »Što će momci? što oružje sv'jetlo«. (485.). Sploh glas »ije« moti pri čitanji, ker je sicer dvozložen, a v naši pesmi ga je treba čitati ponajvečkrat jednozložno.

Citati niso povsem verno navedeni. Tako čitamo (614.) citat: »Uzvišene prispedobe prikrivaju nam realnu grozotu svjetlom vizijoni« i. t. d., a Marković (divot-izdanje, str. XXX.) je napisal te besede takó-le: »... . grozotu realnu svjetlom vizije« i. t. d.

Idijotizem je sklanja tujih imen na »ijon«, n. pr. »vizijon, opozicijon« po ženski *i*-sklanji. Priznavajoč upravičenost teh oblik namesto v knjigi navadnih »vizija, opozicija«, mislimo ipak, da bi se povsod drugje na ozemlji hrvaškega in srbskega jezika, razven v južni Dalmaciji, taka imena sklanjala po moški *a*-sklanji.

V tolmači je ostalo tudi nekoliko tiskarskih pogreškov, sosebnó v inojezičnih citatih str. 3. andaci n. audaci, str. 9. risov n. risovi, str. 20. facis n. focus, str. 23. *ρόδοδάκτυλος* n. *ρόδοδάκτυλος*, str. 29. acchi n. occhi, str. 30. ushitije n. ushtije, str. 42. sloutti n. sluti, str. 45. leres n. leves, str. 48. nuhem n. nubem, str. 52. sržbu n. srdžbu, str. 53. modo n. modi, str. 55. *ποτμον* n. *πότμον*, *ανδροτήτα* n. *άνδρωτήτα*.

Ako smo tukaj naveli nekaj nedostatkov, nismo hoteli cene knjigi nikakor ponizati. Te malenkosti obilo naknaduje veliko število drugih vrlin, katere so v tem tolmači. Iz nova priporočamo tudi Slovencem, sosebnó pa učiteljem, ki čitajo z dijaki »Smrt Smail-age Čengijića«, imenovani tolmač, ki jim bode posel izdatno olajšal. R. P.

Znameniti grobovi. Dué 20. m. m. je umrl v Peterhofu slavni ruski glasbenik *Anton Grigorijevič Rubinstein*. Porojen ja bil leta 1829. v Vihvotinci v Voliniji, odkoder so se njega roditelji skoro preselili v Moskvo. Tam je že v 10. letu javno nastopil kot pianist, kesneje pa je bil poldrugo leto v Parizu in je nato malone tri leta potoval po Evropi. Vrnil se je v Moskvo, nato bival v Berolinu in na Dunaji, leta 1848. pa prišel v Peterburg, kjer ga je velika kneginja Helena imenovala za svojega komornega virtuoza. Od leta 1854. je zopet potoval po Evropi in prirejal sijajne koncerte, od leta 1859. pa je vodil ruski konservatorij v Peterburgu. Umrl je za srčno kapjó. — Rubinstein je bil velik pianist in skladatelj. Zložil je več oper v ruskem jeziku, izmed katerih sosebnó slovi »Demon«, nekaj v francoskem in nekaj v nemškem jeziku; znameniti so njega oratoriji, katerim je pridružil tudi več nabožnih oper. Spisal je mimo tega ogromno skladeb za vsakovrstne instrumente, dokaj koncertov, sonat in sosebnó nežnih pesmij. Zaradi tolikih mojsterskih del sluje po vsem svetu kot umetnik, katerega je prištevati prvim glasbenim velikanom vseh časov in vseh narodov.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 40 kr.

Izdajatelj Janko Kersnik. — Odgovorni urednik dr. Ivan Tavčar.
Upravništvo »Národna Tiskarna« Kongresni trg št. 12. v Ljubljani.

Tiska »Národna Tiskarna« v Ljubljani.